

Kritik mot åklagare vid åklagarkammaren i Uddevalla för långsam handläggning av en återupptagen förundersökning m.m.

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO den 26 mars 2009, klagomål mot Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Uddevalla med anledning av handläggningstiden i en förundersökning. Han uppgav bl.a. att en polisanmälan om sexuellt utnyttjande av barn gjordes i september 2007 och att förundersökningen ännu inte var avslutad.

Utredningen

Handlingar i åklagarkammarens ärende AM-87338-07, Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborgs ärende ÅM 2008/0752 samt Polismyndigheten i Västra Götalands ärenden K155792-07 och K204548-07 hämtades in och granskades.

I korthet framkom följande. Polisanmälningar rörande övergrepp mot barn gjordes i september och november 2007. Ett antal utredningsåtgärder vidtogs, varefter båda förundersökningarna lades ned i januari 2008. Sedan överprövning begärts beslutade en åklagare vid Utvecklingscentrum Göteborg den 17 april att den ena av förundersökningarna skulle återupptas och överlämnade ärendet till åklagarkammaren i Uddevalla. Tre månader därefter lämnade en åklagare direktiv till polisen om fortsatta utredningsåtgärder. Ett förhör redovisades till åklagarkammaren i slutet av augusti, varefter inga ytterligare utredningsåtgärder syntes ha vidtagits i ärendet.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av ärendet.

Åklagarmyndigheten (tillförordnade vice riksåklagaren BB) kom in med ett yttrande till vilket hade fogats upplysningar från chefsåklagaren CC, vice chefsåklagaren DD samt kammaråklagarna EE och FF (här uteslutna).

BB redovisade inledningsvis bakgrunden till ärendet enligt följande.

Fadern till målsäganden har den 11 september 2007 hos Polismyndigheten i Västra Götaland anmält att en utpekad person (GG) gjort sig skyldig till sexuellt utnyttjande av barn (K 155792-07). Målsäganden HH är född i april år 2000.

Anmälan har inkommit till åklagarkammaren den 13 september 2007 och lottats på åklagaren EE.

EE har den 14 september 2007 inlett förundersökning avseende sexuellt utnyttjande av barn.

Polisen har därefter redovisat förhör vid följande tillfällen, den 28 september, den 3 oktober, den 12 oktober, den 22 oktober och den 27 november 2007. GG, som är en nära släkting till målsäganden, har delgivits misstanke den 11 oktober 2007.

Ett förundersökningsprotokoll har, enligt diariet, inkommit till kammaren den 4 december.

Fadern har den 30 november 2007 hos Polismyndigheten i Västra Götaland gjort ytterligare en anmälan mot GG om sexuellt utnyttjande av barn, nu beträffande en annan målsägande (KK), född i september 2002 (K 204548-07).

Den nya anmälan har inkommit till åklagarkammaren den 10 december 2007.

Åklagaren EE har samma dag beslutat att inleda förundersökning.

Efter att målsäganden KK förhörts har åklagaren EE den 16 januari 2008 beslutat att lägga ned båda förundersökningarna med följande motivering. Det finns inte längre anledning att fullfölja förundersökningen. På det utredningsmaterial som nu föreligger går det inte att bevisa att den eller de som varit misstänkta har gjort sig skyldiga till brott. Ytterligare utredning kan inte antas förändra bevisläget på ett avgörande sätt.

Fadern har den 5 februari 2008 begärt överprövning av åklagaren EE:s beslut. EE har därefter rekvirerat handlingarna inklusive videoförhör med målsägandena i ärendet från polisen. Då EE den 5 mars 2008 inte har funnit anledning att återuppta förundersökningen har ärendet överlämnats till Utvecklingscentrum Göteborg för överprövning. Ärendet har inkommit till Utvecklingscentrum Göteborg den 17 mars 2008.

Vice överåklagaren LL har den 14 april 2008 beslutat att förundersökningen avseende den första anmälan (K 155792-04) ska återupptas. Brotsrubriceringen har angetts vara sexuellt övergrepp mot underårig alternativt våldtäkt mot barn. Som skäl för beslutet har följande anförts. Vid min genomgång av ärendet finner jag att det föreliggande beslutsunderlaget är otillräckligt såvitt avser anmälan K 155792-07. Jag konstaterar bland annat att kompletterande förhör med målsäganden (HH, min anmärkning) skulle kunna tillföra ytterligare uppgifter. Det är angeläget att samtliga relevanta utredningsåtgärder vidtas innan beslut fattas.

LL har vidare beslutat att inte ändra åklagarens beslut såvitt gäller den andra anmälan (K 204548-07).

LL har vidare, efter överenskommelse, beslutat att överlämna ärendet till åklagaren DD vid Åklagarkammaren i Uddevalla för fortsatt handläggning.

Ärendet har inkommit till åklagarkammaren den 23 april 2008. Enligt diariet har en administratör diariefört "Ärende återupptaget". Därigenom aktiveras ärendet i Cåbra och det blir således möjligt att registrera beslut och händelser i det. LL:s beslut om att återuppta förundersökningen har dock aldrig blivit registrerat i den s.k. beslutsrutinen och därmed har inte heller beslutet blivit diariefört. Underlåtenheten att registrera LL:s beslut medförde att samtliga i ärendet ingående brotts-misstankar fortsatt framstod som avslutade, dvs. inaktiva. Ärendet har lottats på åklagaren FF.

Under åklagaren FF:s semester har åklagaren DD den 18 juli 2008 expedierat direktiv till polisen bestående i att målsäganden skulle höras på nytt och att polisen därefter skulle återkomma till DD.

Polisen har den 29 augusti 2008 redovisat målsägandeförhör som hållits med HH den 27 augusti 2008.

Enligt diariet har ärendet avslutats av åklagaren FF den 15 januari 2009 utan att beslut har fattats i förundersökningsfrågan. FF har uppgett att orsaken till att ärendet avslutats på detta sätt troligtvis är att han vid sin genomgång av "min översikt" i Cåbra (dvs. sammanställningen över de ärenden som han haft på sin tjänst) funnit att ärendet haft statusen "Kan avslutas". FF har då avslutat ärendet "utan någon närmare granskning".

Enligt diariet har polisen åter redovisat handlingar i ärendet den 27 mars 2009. Handlingarna synes ha varit ställda till åklagaren DD.

Åklagaren FF har nu den 7 april 2009 beslutat att återuppta ärendet och har för avsikt att sätta sig in i ärendet och snarast fatta beslut i förundersökningsfrågan.

Av upplysningarna framgår det att åklagarakten och kammarens akt i överprövningsärendet har förkommit.

Av tillgängliga handlingar framgår det att målsäganden HH har förhörts vid två tillfällen, dels den 25 september 2007, dels den 27 augusti 2008. Målsäganden KK har förhörts vid ett tillfälle, den 10 januari 2008. Vidare har tre vittnen förhörts vid följande tidpunkter, den 11 september 2007, den 11 oktober 2007 samt den 23 november 2007. GG har delgivits misstanke och förhörts den 11 oktober 2007.

Efter att ha redogjort för den rättsliga regleringen gjorde BB följande bedömning.

Åklagaren EE synes den 14 september 2007 ha bedömt att GG var misstänkt för sexuellt utnyttjande av barn. Tidsfristen enligt 2 a § förundersökningskungörelsen förefaller således ha börjat löpa då och beslut i åtalsfrågan skulle därmed enligt huvudregeln ha fattats senast den 14 december 2008. I vart fall har fristen börjat löpa den 11 oktober 2007 då GG delgavs misstanke om brott. För det fall fristen har börjat löpa den dagen skulle beslut i åtalsfrågan ha fattats senast den 11 januari 2008. Ytterligare en anmälan mot GG angående sexuellt utnyttjande av barn har inkommit den 10 december 2007. Åklagaren har den 16 januari 2008 beslutat att lägga ned båda förundersökningarna.

Det kan inledningsvis konstateras att efter det att anmälan har inkommit till åklagarkammaren har polisen vidtagit ett flertal åtgärder efter, vad man kan förmoda, åklagarens direktiv. EE har dock inte diariefört när direktiv har lämnats, vilket är en brist. Utredningsåtgärder har vidtagits aktivt fram till dess att beslut i förundersökningsfrågan har fattats den 16 januari 2008. Kort tid innan fristen har löpt ut har ytterligare en anmälan om sexuellt utnyttjande av barn inkommit, vilken har samordnats med det pågående ärendet. Det har varit angeläget att handlägga ärendena samtidigt, inte minst med tanke på bevisfrågan. Med hänsyn härtill har, enligt min mening, fristen fått överskridas på sätt som skett, även för det fall fristen får anses ha börjat löpa den 14 september 2007.

Fadern till målsägandena har den 5 februari 2008 begärt överprövning av åklagaren EE:s beslut. Av Åklagarmyndighetens arbetsordning framgår det att beslut i överprövningsärende ska fattas vid utvecklingscentrum senast tre månader efter det att begäran om överprövning kom in till Åklagarmyndigheten, om det inte finns särskild anledning till annat. Begäran om överprövning av åklagares beslut ska ha handlagts vid åklagarkammare och redovisats vidare till överåklagare senast 14 dagar efter inkommen begäran.

Åklagaren EE har vid omprövning den 5 mars inte funnit skäl att ändra sitt tidigare beslut, varför ärendet har skickats till Utvecklingscentrum Göteborg för överprövning. EE har således dröjt med att lämna ärendet till utvecklingscentrum. Vice överåklagaren LL har en månad efter att ärendet inkom till Utvecklingscentrum beslutat att en av förundersökningarna skulle återupptas. Utvecklingscentrum Göteborg har med god marginal fattat beslut inom uppställd tid.

Efter att LL har beslutat att en av förundersökningarna skulle återupptas har ärendet överlämnats till åklagaren DD för fortsatt handläggning. Ärendet har inkommit till åklagarkammaren den 23 april 2008.

Ärendet har samma dag lottats på åklagaren FF. FF har uppgett att han inte har något minne av att han sett några handlingar eller befattat sig med ärendet. Under FF:s

semester har åklagaren DD den 18 juli lämnat direktiv till polisen bestående i att målsäganden HH skulle höras igen. I direktivet har åklagaren DD angett att polisen därefter skulle återkomma till honom för vidare direktiv. Vid denna tidpunkt har emellertid FF:s rotel bevakats av en helt annan åklagare än DD. Med hänsyn till bl.a. ärendets karaktär är det otillfredsställande att direktiv inte har lämnats förrän nästan tre månader efter att ärendet återkom till kammaren. Det tycks också råda oklarhet i vem som rent faktiskt haft ansvaret för ärendet, vilket är en allvarlig brist. Det inträffade visar på vikten av att kamrarna har rutiner för hur ärenden som återupptagits av t.ex. ett utvecklingscentrum ska registreras och hanteras så att det står klart vem som är ansvarig för ärendet.

Polisen har redovisat vidtagna utredningsåtgärder den 29 augusti 2008. Därefter torde inga åtgärder över huvud taget ha vidtagits i ärendet förrän åklagaren FF beslutat att avsluta ärendet den 15 januari 2009 utan att fatta beslut i förundersökningsfrågan. FF har uppgett att anledningen till att han avslutat ärendet troligtvis är att han vid en genomgång av sin ärendesammanställning i Cåbra noterat att det angivits att aktuellt ärende kunde avslutas. FF har då avslutat ärendet utan att göra någon närmare granskning av detsamma. Av handlingarna framgår det att när ärendet inkom till kammaren har det antecknats i diariet att ärendet har återupptagits. Däremot har beslutet om att förundersökningen har återupptagits inte registrerats i den s.k. beslutsrutinen. Eftersom samtliga i ärendet ingående brottsmisstankar fortfarande var registrerade med beslutet att lägga ned förundersökningen, redovisade Cåbra ärendets status som "Kan avslutas". (Om i stället beslutet att återuppta förundersökningen hade registrerats, hade ärendets status varit "Förundersökning pågår"). Det inträffade visar på vikten av att samtliga beslut som har fattats i ett ärende måste registreras på ett korrekt sätt.

I sammanhanget bör det dock framhållas att beslut om att återuppta en förundersökning normalt fattas direkt i Cåbras beslutsrutin av åklagaren själv. Förändring av ärendets status m.m. sker då automatiskt som en följd av åklagarbeslutet. Den nu aktuella situationen att en överåklagare har fattat beslutet, som sedan i efterhand måste registreras i Cåbra, är en undantagssituation som inte är särskilt vanligt förekommande. För det stora flertalet ärenden finns det således ingen risk för det slag av misstag som nu har skett.

Självfallet måste åklagare fatta beslut i förundersökningsfrågan innan ett ärende kan avslutas. Åklagarna måste därför naturligtvis kontrollera att ärendet verkligen kan avslutas innan beslut härom fattas.

Enligt åklagaren DD har polisen kontaktat honom för besked om vad som hände i ärendet. DD har då uppmanat polisen att skicka förhören till DD på nytt. Det har inte kunnat klarläggas när denna kontakt ägt rum, men det måste ha varit någon gång efter det att ärendet hade avslutats, dvs. efter den 15 januari 2009. Av Cåbra framgår det att handlingar från polisen har inkommit den 27 mars 2009 och att dessa varit ställda till åklagaren DD.

Den aktuella åklagarakten har inte har kunnat återfinnas. Därmed går det inte att bringa någon klarhet i huruvida det förekommit någon aktivitet i ärendet som inte har diarieförts. Det är självfallet inte bra att originalhandlingar i ett ärende försvinner. Jag har dock ingen anledning att tro annat än att händelsen är en engångsföreteelse. Det inträffade visar vikten av att det vid kamrarna finns rutiner som säkerställer att originalhandlingar inte förkommer.

Det förefaller således inte ha bedrivits någon förundersökningsledning över huvud taget under nästan tio månader. Eftersom ärendet rör sexualbrott mot barn är detta naturligtvis inte godtagbart. Kammarchefen har anfört att han inte med säkerhet kan förklara orsaken till det inträffade. Enligt min mening synes underlåtenheten att registrera beslutet om att förundersökningen återupptagits varit en orsak. Även osäkerheten kring förundersökningsledarskapet och att akten förkommit torde ha bidragit till det inträffade. Som tidigare påpekats visar det inträffade på vikten av goda rutiner vid kamrarna avseende registrering, dokumentation liksom att det måste stå klart vem som är ansvarig för ärendena. Härtill kommer att rutiner måste upprätthållas när det gäller bevakning av ärenden vid åklagarkamrarna.

Avslutningsvis noterar jag att kammaren har infört att ärenden avseende 2 a § förundersökningskungörelsen ska förses med gula aktomslag, att kammarens arbetsordning reviderats på så sätt att prioriteringsordningen för handläggning av mål och ärenden angetts samt att en genomgång av varje åklagares äldre ärenden ska ske. Genom sådana åtgärder kommer förhoppningsvis en liknande situation inte att inträffa igen.

AA yttrade sig.

En diarieutskrift från åklagarkammaren i berört ärende fordrades in. Vidare inhämtades muntliga upplysningar från FF och DD.

FF uppgav därvid bl.a. följande. Såvitt han minns har han aldrig sett den aktuella akten. Det finns inget regelbundet mönster efter vilket han går igenom sin rotel. Han borde emellertid ha haft rotelgenomgång vid något tillfälle under den aktuella perioden. Vid rotelgenomgångar går han igenom de akter som finns på hans rum. Han kontrollerar inte om dessa överensstämmer med antalet öppna ärenden i ärendehanteringssystemet Cåbra. Han gjorde ingen närmare granskning av ärendet när han, med en knapptryckning i Cåbra, avslutade ärendet i mitten av januari. Efter att några ytterligare utredningsåtgärder vidtagits beslutade han den 27 juli att lägga ned förundersökningen.

DD upplyste att han inte tror att det var han som lottade ärendet på FF. Han kommer inte heller närmare ihåg hur det kan komma sig att han skrev direktiv i ärendet trots att det inte var han som hade bevakning på roteln. Det kan ha berott på att någon ringde eller på att den som hade bevakningen inte fanns på plats. Han utgick från att FF skulle notera vad som skett när han fick akten. Han kan inte säga säkert om han hade tillgång till akten när han skrev direktiven eller om allt skedde elektroniskt.

Bedömning

Av 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken (RB) framgår att en förundersökning ska bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. Finns det inte längre skäl att fullfölja förundersökningen ska den läggas ned.

En förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte har fyllt 18 år ska enligt 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948), FUK, bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

I förevarande fall gjordes en anmälan om sexuella övergrepp på ett barn den 13 september 2007. Dagen därpå bedömde EE en person som skäligen misstänkt, vilket bl.a. innebar att den s.k. tremånadersfristen i 2 a § FUK började löpa. Beslut i frågan om åtal skulle således, enligt huvudregeln, ha fattats senast den 14 december. Jag noterar att ett sådant beslut fattades först en dryg månad senare. Med hänsyn bl.a. till att en ny anmälan om liknande brott med samma gärningsman

som misstänkt gjordes den 30 november anser jag mig emellertid inte ha anledning att kritisera handläggningstiden i den delen av förundersökningen.

En begäran om överprövning av beslutet att lägga ned förundersökningarna kom in till åklagarkammaren den 5 februari 2008. En månad senare beslutade EE att inte återuppta förundersökningen och skickade ärendet vidare till Utvecklingscentrum Göteborg, dit det av okänd anledning inte anlände förrän den 17 mars. Som Åklagarmyndigheten angett borde EE ha fattat sitt beslut tidigare än som skedde och han kan därför inte undgå viss kritik.

Sedan Utvecklingscentrum Göteborg beslutat att återuppta den ena av de två förundersökningarna kom ärendet åter till åklagarkammaren i slutet av april och lottades på FF. Denne synes emellertid inte ha fått del av akten vare sig då eller senare. Knappt tre månader därefter expedierade DD direktiv till polisen bestående i att målsäganden skulle höras på nytt. I slutet av augusti redovisades det nya målsägandeförhöret till åklagarkammaren. Detta synes inte ha noterats av FF eller någon annan. FF avslutade därefter ärendet i mitten av januari 2009, dock utan att fatta beslut i för-undersökningsfrågan. I slutet av mars redovisade polisen de nya förhören på nytt, denna gång till DD. Inte heller detta synes ha föranlett någon åtgärd hos åklagarkammaren. När sedan en tjänsteman hos JO, någon vecka senare, efterlyste ärendet vid ett telefonsamtal med kammarens kansli uppdagades att hela åklagarakten hade förkommit.

Handläggningen av ärendet, sedan det återkommit från utvecklingscentrum, har således varit behäftad med mycket allvarliga brister. Den utdragna handläggningstiden, drygt 15 månader, är självfallet särskilt allvarlig eftersom det rör sig om ett ärende med en föreskriven tidsfrist som återupptagits efter omprövning. Utredningen hos JO visade emellertid tidigt att tidsutdräkten inte berodde på ren passivitet från förundersökningsledarens sida och jag fann därför inte anledning att inleda förundersökning om tjänstefel.

Åklagarkammaren har själv inte med säkerhet kunnat förklara orsaken till det inträffade. Enligt Åklagarmyndigheten synes en bidragande orsak ha varit underlåtenheten att registrera beslutet om att förundersökningen återupptagits. Ytterligare utredningsåtgärder i frågan förefaller enligt min uppfattning inte meningsfulla.

Vad gäller FF handläggning av ärendet verkar det emellertid högst sannolikt att han tidigare skulle ha uppmärksammat ärendet om han hade haft regelbundna rotelgenomgångar och om han vid dessa genomgångar även hade kontrollerat i Cåbra vilka öppna ärenden han hade. Det kan därvid anmärkas att en åklagare enligt 3 § Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om bevakning och uppföljning vid Åklagarmyndigheten av pågående för-undersökningar, ÅFS 2007:5, ska göra en genomgång av de ärenden som han eller hon svarar för minst en gång varannan månad. Det bör också noteras att FF, om han hade gjort en granskning av ärendet innan han med en knapptryckning i Cåbra avslutade det i mitten av januari, senast då borde ha uppmärksammat att ärendet hade återupptagits och lottats på honom och således inte skulle ha avslutats. Slutligen

borde han, när han i april till sist fick kännedom om ärendet, med tanke på den tidigare uteblivna handläggningen, ha behandlat ärendet med högsta prioritet och fattat beslut i åtalsfrågan tidigare än som skedde. Sammantaget förtjänar FF kritik för sin handläggning av ärendet.

Eftersom DD är vice chefsåklagare och det rörde sig om en förundersökning med en föreskriven tidsfrist där det inte vidtagits någon åtgärd sedan ärendet efter överprövning kom tillbaka från utvecklingscentrum omkring tre månader tidigare, anser jag vidare att DD – sedan han gett direktiv i ärendet – borde ha närmare undersökt varför FF inte själv vidtagit någon åtgärd i ärendet. Även DD:s handläggning förtjänar således viss kritik.

Jag ser också allvarligt på att hela åklagarakten har försvunnit och inte kunnat återfinnas. Det förefaller emellertid inte meningsfullt att vidare utreda vad detta kan bero på och ingenting tyder heller på annat än att det inträffade var en engångsföreteelse.

Sammanfattningsvis tvingas jag konstatera att ärendet, sedan det kom tillbaka från utvecklingscentrum, blivit liggande i omkring 15 månader innan det fattades ett nytt beslut i åtalsfrågan. En sådan handläggningstid i ett ärende i vilket en tidsfrist gäller är naturligtvis fullständigt oacceptabelt, inte minst när ärendet – som i detta fall – återupptagits efter överprövning. Det inträffade visar på vikten av att en åklagarkammare har tydliga rutiner för hur förundersökningar som återupptagits efter överprövning ska handläggas. Huruvida någon sådan rutin finns vid åklagarkammaren i Uddevalla framgår inte av utredningen. Om så inte är fallet utgår jag från att en sådan rutin omedelbart inrättas. Ärendet tydliggör slutligen också betydelsen av att en åklagare regelmässigt går igenom sina ärenden och att han eller hon därvid utnyttjar det hjälpmedel som Åklagarmyndighetens verksamhetsstöd, Cåbra, är avsett att vara.

Vad AA i övrigt har anfört föranleder ingen ytterligare åtgärd eller något annat uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.